

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Wiak (przewodniczący)

SSN Tomasz Przesławski (sprawozdawca)

Mariusz Grzegorz Wilczyński (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa Bank

przeciwko T. G.

o zapłatę

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych 25 lutego 2025 r.

skargi nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Okręgowego we Wrocławiu z 18 lipca 2017 r., sygn. I Nc 883/17:

- I. uchyła zaskarżony nakaz zapłaty w części dotyczącej T. G. i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania;**
- II. znosi wzajemnie pomiędzy stronami koszty postępowania skargowego przed Sądem Najwyższym.**

UZASADNIENIE

T. G. i M. W. (dalej także: „pozwanii”) w dniu 27 marca 2008 r. zawarli umowę o kredyt hipoteczny, nr [...] (dalej: „umowa”), z Bank S.A. (poprzednik prawny Bank S.A., dalej: „powód”).

Bank zobowiązał się oddać do dyspozycji pozwanym kwotę 446 000 zł, a kredyt był indeksowany do waluty obcej - franka szwajcarskiego CHF (§ 2 ust. 1 umowy). Kredyt został przeznaczony na zakup lokalu mieszkalnego na rynku wtórnym (§ 2 ust. 2 umowy). Okres kredytowania został ustalony na 408 miesięcy (§ 2 ust. 3 umowy). Stosownie do treści § 3 ust. 1 umowy, kredyt został oprocentowany według zmiennej stopy procentowej, która na dzień sporządzenia umowy wynosiła 4,03833% w stosunku rocznym, z zastrzeżeniem postanowień Regulaminu w zakresie ustalania wysokości oprocentowania. W § 3 ust. 2 umowy wskazano, że zmienna stopa procentowa ustalana jest jako suma stopy referencyjnej LIBOR 3M (CHF) oraz stałej marży banku w wysokości 1,20 punktów procentowych, zaś w § 3 ust. 3, iż oprocentowanie kredytu ulega zmianie w zależności od zmiany stopy referencyjnej LIBOR 3M (CHF).

W § 7 ust. 1 umowy jako zabezpieczenie spłaty kredytu wraz z odsetkami i innymi należnościami wynikającymi ustanowiono:

1. pierwszą hipotekę kaucyjną do kwoty 892 000,00 zł na zabezpieczenie spłaty kredytu na rzecz Banku na odrębnej własności lokalu położnego w W. przy ul. [...] (numer księgi wieczystej: [...]),
2. cesję praw na rzecz banku z polisy ubezpieczenia na ww. nieruchomości od ognia i innych zdarzeń losowych, do czasu ustanowienia wszystkich zabezpieczeń, a w szczególności hipoteki, bank stosował podwyższoną marżę o 1,20 punktu procentowego.

Z umowy wynika, że od zadłużenia przeterminowanego Bank pobiera odsetki o charakterze zmiennym, które w dniu sporządzenia umowy wynosiły 16% w stosunku rocznym (§ 8 ust. 1 umowy). Szczegółowe zasady naliczania odsetek od zadłużenia przeterminowanego oraz zasady zmiany tego oprocentowania określone były w Regulaminie (§ 8 ust. 2 umowy).

Raty kredytu pobierane były z rachunku bankowego pozwanym, prowadzonego w złotych, wskazanego w umowie (§ 9 ust. 1 umowy). W przypadku kredytu indeksowanego do waluty obcej (1) raty kredytu podlegające spłacie

wyrażone były w walucie obcej i w dniu wymagalności raty kredytu pobierane były z rachunku bankowego, o którym mowa w ust. 1, według kursu sprzedaży zgodnie z Tabelą obowiązującą w Banku na koniec dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty spłaty kredytu; (2) jeśli dzień wymagalności raty kredytu przypadał na dzień wolny od pracy, stosowało się kurs sprzedaży obowiązujący w Banku na koniec ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty spłaty kredytu (§ 9 ust 2 umowy).

Pozwem z dnia 24 marca 2017 r. Bank S.A. (dalej jako: „Bank”) wniósł do Sądu Okręgowego we Wrocławiu o orzeczenie nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym, aby pozwani solidarnie zapłacili stronie powodowej kwotę 723 623,91 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od tej kwoty od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz solidarne zasądzenie od pozwanych na rzecz powódki zwrotu kosztów postępowania sądowego wraz z kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych, w tym kosztu opłaty skarbowej od złożenia pełnomocnictwa.

Bank podniósł, że na łączną kwotę 723 623,91 zł dochodzoną pozwem składały się należności w kwocie: 711 444,55 zł tytułem kapitału, 2126,35 zł tytułem odsetek umownych, 10 053,01 zł tytułem odsetek ustawowych za opóźnienie naliczonych od kwoty kapitału kredytu za okres od dnia 8 stycznia 2017 r. do dnia 19 marca 2017 r., to jest do dnia poprzedzającego wystawienie wyciągu z ksiąg bankowych.

W dniu 26 kwietnia 2017 r. Sąd Okręgowy w Warszawie Wydział XXV Cywilny w sprawie o sygn. akt XXV Nc 252/17 uznał się niewłaściwym miejscowo i sprawę przekazał do Sądu Okręgowego we Wrocławiu.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu w dniu 18 lipca 2017 r., sygn. I Nc 883/17, wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, którym nakazał pozwanym, aby zapłacili solidarnie stronie powodowej Bank S.A. z siedzibą w W. kwotę 723 623,91 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia 28 marca 2017 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 12 663,00 zł tytułem kosztów postępowania, w tym kwotę 3600,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, w terminie dwóch tygodni od doręczenia niniejszego nakazu, albo wnieśli w tymże terminie sprzeciw.

W dniu 14 września 2017 r. pozwany T. G., wspólnie i solidarnie z pozwaną M. W. wnieśli zarzuty od ww. nakazu zapłaty.

Ponadto pozwani wnieśli powództwo wzajemne domagając się zasądzenia od powoda rat kredytu wskutek uznania za nieważne, bezskuteczne, zawartych w umowie zapisów będących klauzulami, które jako takie nie wiązały stron wraz z odsetkami od zasądzonej kwoty.

Postanowieniem z 26 października 2017 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu odrzucił zarzuty T. G. jako wniesione po terminie. Odpis nakazu zapłaty został pozwanemu T. G. doręczony w dniu 30 sierpnia 2017 r., co wynikało z elektronicznego potwierdzenia odbioru, zaś pozwany T. G. wniósł zarzuty 14 września 2017 r., a więc dzień po upływie ustawowego terminu.

Postanowieniem z 5 marca 2018 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu wyłączył pozew wzajemny o zapłatę kwoty 82 535,37 zł wraz z odsetkami do osobnego rozpoznania.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu w dniu 11 kwietnia 2019 r., sygn. I Nc 883/17, oddalił wniosek o przywrócenie terminu do złożenia zarzutów od nakazu zapłaty i odrzucił ponowne zarzuty pozwanego od nakazu zapłaty z dnia 18 lipca 2017 r., sygn. I Nc 883/17.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w dniu 14 sierpnia 2019 r., sygn. I ACz 1440/19, oddalił zażalenie pozwanego T. G. na postanowienie Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 11 kwietnia 2019 r., sygn. I Nc 883/17 (nowa sygn. I C 481/19). Termin do złożenia zarzutów od nakazu zapłaty przez T. G. upłynął bowiem w dniu 13 września 2017 r., zaś wniosek o jego przywrócenie pozwany złożył 20 grudnia 2018 r., po upływie roku od uchybionego terminu.

Postanowieniem z 26 lutego 2020 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu pod sygn. akt I C 481/19 uchylił nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym wobec pozwanej M. G. wydany w dniu 18 lipca 2017 r. w sprawie I Nc 883/17 (pозwana M. W. zmieniła nazwisko na M. G.).

Nakaz zapłaty uprawomocnił się wobec pozwanego T. G., a Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w dniu 22 marca 2023 r. wydał stronie powodowej odpis nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym z dnia 18 lipca 2017 r., sygn. I Nc 883/17 z klauzulą wykonalności w całości, co do pozwanego T. G..

Sąd Okręgowy we Wrocławiu w dniu 3 listopada 2022 r., sygn. I C 481/19, wydał wyrok w sprawie z powództwa Bank Spółka Akcyjna w Polsce z siedzibą w W. przeciwko M. G. o zapłatę, którym zasadził od pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 218 683,52 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 8 września 2017 r. do dnia zapłaty i oddalił powództwo w pozostałym zakresie.

Prokurator Generalny na podstawie art. 89 § 1 i § 2 w zw. z art. 115 § 1 i 1a ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1093, dalej jako: „ustawa o SN”), zaskarżył prawomocny nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 18 lipca 2017 r. o sygn. akt I Nc 883/17 – w całości wobec pozwanego T. G. z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej obejmującą obowiązek budowania zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, co wymaga działania przez organ władzy publicznej – Sąd – na podstawie i w granicach przepisów, w sposób wykluczający ich rażące naruszenie oraz przy uwzględnieniu konstytucyjnych norm ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. W ocenie skarżącego w wyniku wydania nakazu zapłaty Sądu Okręgowego we Wrocławiu o sygn. I Nc 883/17 doszło do naruszenia zasady sprawiedliwości społecznej, zasady legalizmu, zasady równości wobec prawa, zasady ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi oraz prawa do rzetelnej procedury sądowej, poprzez wydanie nakazu zapłaty zgodnie z żądaniem powoda, bez zbadania z urzędu potencjalnej nieważności części postanowień umowy kredytowej łączącej strony, mimo abuzywności części postanowień umowy kredytowej, co skutkowało bezpodstawnym wzbogaceniem przedsiębiorcy.

Na zasadzie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 ustawy o SN zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił:

1. naruszenie zasady, wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, Nr 78, poz. 486 ze zm.; dalej Konstytucja RP), a mianowicie: w art. 2 – zasady sprawiedliwości społecznej, ustalonej w art. 76 w Konstytucji RP zasady ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi i

brak uwzględnienia przy wykładni prawa krajowego Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. UE L 1993, Nr 95, s. 29 z późn. zm., dalej także: „Dyrektywa 93/13”) oraz określonego w art. 45 ust. 1 prawa do rzetelnej procedury sądowej, poprzez wydanie nakazu zapłaty uwzględniającego żądanie powoda wynikające z zawartej przez T. G. z Bank S.A. Oddział w Polsce Umowy o Kredyt Hipoteczny z dnia 27 marca 2008 r. nr [...] w całości bez zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru zapisów umowy oraz mimo abuzywności części postanowień umowy kredytowej łączącej strony, z której wynikało zobowiązanie – podczas gdy z treści zgromadzonych w sprawie dowodów wynikało, że powód swoje roszczenie wywodzi na podstawie nieważnej umowy kredytu, jako sprzecznej z art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 1 i § 2 k.c. oraz art. 385¹ k.c., której postanowienia określały wzajemne świadczenia stron w sposób nieadekwatny, umożliwiając powodowi poza jakąkolwiek kontrolą na swobodne kształtowanie wzajemnego świadczenia pozwanego, a tym samym ukształtowanie obowiązków i uprawnień stron pozostawało w sprzeczności z naturą umowy kredytowej i jako takie przekraczało granicę swobody umów, a nadto było sprzeczne z lojalnością państwa wobec obywateli w procesie stosowania prawa;

2. rażące naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 58 § 1 i 3 k.c. w zw. z art. 353¹ § 1-4 w zw. z art. 385¹ k.c. i art. 385² k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że zawarta przez T. G. z Bank S.A. Oddział w Polsce Umowa o Kredyt Hipoteczny z dnia 27 marca 2008 r. nr [...] – w oparciu o którą powód wywiódł żądanie zapłaty – jest w całości ważna, jako zgodna z zasadą swobody umów, podczas gdy jej treść i cel z uwagi na zawarte klauzule abuzywne, po usunięciu których nie można ustalić wysokości roszczenia, oraz uznać za udowodnioną obliczoną na podstawie nieważnych postanowień umowy kwotę żadaną w pozwie, co jest sprzeczne z celem i naturą umowy kredytu zawartego przez konsumentów, a także z zasadami współżycia społecznego i w tym zakresie umowa jest

nieważna na zasadzie art. 58 § 1 k.c. jako sprzeczna z ustawą – albowiem z treści Umowy kredytu indeksowanego w CHF wprost wynikało, że został przeznaczony na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych, co prowadzi do wniosku, że Sąd orzekający z urzędu był zobligowany do dokonania zbadania umowy, czy nie zawiera ona postanowień niedozwolonych, gdyż umowa została zawarta z konsumentami w rozumieniu art. 22¹ k.c.;

3. rażące naruszenie prawa procesowego, mianowicie art. 480¹ § 1 i 2 w zw. z art. 485 § 1 k.p.c. w zw. z art. 201 k.p.c. w zw. z art. 202 k.p.c., poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, co skutkowało wydaniem nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, nakazującego by T. G. w ciągu dwóch tygodni od doręczenia nakazu zapłacił na rzecz powoda kwotę 723 623,91 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, podczas gdy już z treści pozwu, a nadto dołączonej do niego umowy kredytu, w sposób oczywisty wynika, że roszczenie skierowane wobec pozwanego T. G., zwłaszcza w zakresie jego podstawy i wysokości, było oczywiście bezzasadne, albowiem było nieważne na zasadzie art. 58 § 1 i § 3 k.c., jako sprzeczne z bezwzględnie obowiązującym przepisem art. 353¹ k.c., nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym nie mógł więc być wydany.

Na zasadzie art. 91 § 1 i art. 95 ustawy o SN Prokurator Generalny wniósł o uchylenie w całości prawomocnego nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym wobec pozwanego T. G. wydanego w dniu 18 lipca 2017 r. przez Sąd Okręgowy we Wrocławiu o sygn. akt I Nc 883/17 i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi, z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach niniejszego postępowania.

Powód, w datowanej na 29 sierpnia 2023 r. odpowiedzi na skargę nadzwyczajną wniósł o oddalenie skargi nadzwyczajnej oraz o wzajemne zniesienie kosztów postępowania wywołanego wniesieniem skargi nadzwyczajnej w oparciu o dyspozycję przepisów art. 95 pkt 1 ustawy o SN w zw. z art. art. 398¹⁸ k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Część podniesionych w skardze nadzwyczajnej zarzutów okazała się zasadna, co spowodowało konieczność uchylenia zaskarżonego nakazu zapłaty w części dotyczącej T. G. i przekazania sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu we Wrocławiu.

Zgodnie z art. 89 § 1 ustawy o SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile:

1. orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub
 2. orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub
 3. zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego
- a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skarga nadzwyczajna jest środkiem zaskarżenia o charakterze nadzwyczajnym. Wykładnia art. 89 § 1 ustawy o SN jednoznacznie nakazuje przyjąć, że nie każde obarczone wadą orzeczenie może zostać wyeliminowane w tym trybie. Chodzi wyłącznie o usunięcie z obrotu prawnego tych rozstrzygnięć, które obarczone jedną z wad, o których stanowi art. 89 § 1 pkt 1 - 3 ustawy o SN, nie dają się równocześnie pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 4 grudnia 2024 r., II NSNc 219/23).

W doktrynie i orzecznictwie konstytucyjnym podnosi się, że zasada demokratycznego państwa prawnego w znaczeniu opisowym jest zbiorem różnych wartości bezpośrednio lub pośrednio wyrażonych w Konstytucji RP, dotyczących prawa, ustroju państwa oraz relacji między państwem a jednostką (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 25 listopada 1997 r., K 26/97). Jedną z fundamentalnych powinności, możliwą do wyprowadzenia z zasady demokratycznego państwa prawnego, jest obowiązek działania organów państwa na podstawie i w granicach prawa. W toku postępowania sądowego przejawia się to

wyraźnie obowiązkiem przestrzegania przepisów procedury, właściwej dla danej sprawy, a także przepisów prawa materialnego na podstawie których organ władzy sądowniczej podejmuje określone rozstrzygnięcia.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ukształtowała się linia orzecznicza traktująca o istocie kontroli prowadzonej w toku postępowania ze skargi nadzwyczajnej. Wyeliminowanie z obrotu prawnego w trybie art. 89 § 1 ustawy o SN powinno dotyczyć rozstrzygnięć będących *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi, co w praktyce oznacza, że już pobieżna analiza przebiegu postępowania i jego skutków powinna wywoływać zasadne wątpliwości co do jej prawidłowości w świetle naczelnych zasad, na których oparty jest system prawa w Polsce (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 26 czerwca 2024 r., II NSNc 282/23; z 18 lipca 2024 r., II NSNc 99/24; z 4 grudnia 2024 r., II NSNc 236/23).

Z treści art. 398¹³ § 1 k.p.c. wynika, że Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podniesionych zarzutów; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozagę nieważność postępowania. Przepis ten na podstawie art. 95 pkt 1 ustawy o SN stosuje się w postępowaniu w sprawie skargi nadzwyczajnej.

Skuteczne wniesienie skargi nadzwyczajnej uzależnione jest od spełnienia przesłanek formalnych. Odnoszą się one do substratu zaskarżenia, terminu i podmiotów, które posiadają uprawnienie do wywiedzenia tego środka. Zgodnie z art. 89 § 1 ustawy o SN, skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub wojskowego kończącego postępowanie w sprawie, które nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Artykuł 89 § 2 ustawy o SN stanowi, że uprawnionym do wywiedzenia tego środka zaskarżenia jest Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz, w zakresie swojej właściwości, Prezes Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznik Finansowy, Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców i Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. W myśl zaś art. 89 § 3 ustawy o SN skargę nadzwyczajną wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna – w terminie roku od

dnia ich rozpoznania. Niedopuszczalne jest uwzględnienie skargi nadzwyczajnej na niekorzyść oskarżonego wniesionej po upływie roku od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna - po upływie 6 miesięcy od dnia jej rozpoznania. W tym zakresie należy mieć jednak także na względzie przepisy przejściowe zawarte w ustawie o SN, w świetle których w okresie 6 lat od dnia wejścia ustawy o Sądzie Najwyższym w życie, skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r. W takim jednak przypadku krąg podmiotów legitymowanych do jej wniesienia jest jeszcze bardziej zawężony i obejmuje wyłącznie Prokuratora Generalnego i Rzecznika Praw Obywatelskich (art. 115 § 1 i 1a ustawy o SN).

Formalnoprawna analiza skargi nadzwyczajnej wniesionej w niniejszej sprawie wskazuje na dopuszczalność dalszego jej procedowania. Została ona bowiem wywiedziona od prawomocnego rozstrzygnięcia sądu powszechnego, jakim jest nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym wydany przez Sąd Okręgowy we Wrocławiu 18 lipca 2017 r., w sprawie o sygn. I Nc 883/17. W odniesieniu do pozwanego T. G. rozstrzygnięcie to zakończyło postępowanie w sprawie. Wniesiono wprawdzie od tego nakazu zapłaty zarzuty, ale zostały one odrzucone. Nie jest także możliwe skorzystanie z innych instrumentów wzruszenia zaskarżonego nakazu zapłaty. Skarga została wywiedziona w terminie. Autorem skargi nadzwyczajnej jest Prokurator Generalny, który jest podmiotem legitymowanym do wystąpienia z tym środkiem zaskarżenia. Jednocześnie, w przedmiotowej sprawie nie zachodzą ograniczenia, o których mowa w art. 90 ustawy o SN.

Skarżący zarzuca w istocie, że Sąd Okręgowy we Wrocławiu, wydając zaskarżony nakaz zapłaty w nienależyty sposób uwzględnił zasady ochrony konsumentów, poprzez co dopuścił się naruszenia wyartykułowanych w skardze nadzwyczajnej przepisów proceduralnych i materialnych. W ocenie skarżącego sąd *meriti* zaniechał przede wszystkim badania z urzędu wystąpienia w analizowanej umowie kredytu postanowień abuzywnych.

Sposób sformułowania zakresu zaskarżenia w rozpoznawanej skardze nadzwyczajnej sprawia, że kluczowym zagadnieniem niniejszej kontroli nadzwyczajnej jest to, czy organ władzy państwowej, jakim jest sąd, uwzględnił

konstytucyjne zobowiązanie państwa do ochrony konsumentów, wyrażone w art. 76 Konstytucji RP. Wszelkie pozostałe zarzuty sformułowane względem zaskarżonego orzeczenia dotyczą jedynie możliwych naruszeń prawa będących konsekwencją niewywiązania się z obowiązku wynikającego z art. 76 Konstytucji RP.

Przepis ten wyraża konstytucyjną zasadę, która zobowiązuje organy państwa do podejmowania działań w celu ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 13 września 2011 r., K 8/09; z 11 lipca 2011 r., P 1/10; z 2 grudnia 2008 r., K 37/07; z 17 maja 2006 r., K 33/05; z 13 września 2005 r., K 38/04; z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03; z 26 września 2000 r., P 11/99; z 12 stycznia 2000 r., P 11/98; z 10 października 2000 r., P 8/99). Celem tej ochrony jest nie tyle faworyzowanie konsumentów, co tworzenie rozwiązań prawnych, które pozwalają urzeczywistnić zasadę równorzędności stron stosunków cywilnoprawnych (szerzej zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 11 lipca 2011 r., P 1/10; z 15 marca 2011 r., P 7/09 i powołane tam orzecznictwo dotyczące art. 76 Konstytucji RP).

W ugruntowanej judykaturze Sądu Najwyższego wyraźnie wskazuje się na obowiązek uwzględniania przez sądy przy interpretacji i stosowaniu prawa ochrony wynikającej z art. 76 Konstytucji RP (wyroki Sądu Najwyższego: z 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; z 5 października 2021 r., I NSNc 366/21; z 27 października 2021 r., I NSNc 180/21). Wskazuje się bowiem, że w każdym przypadku, w którym sąd rozpoznaje sprawę dotyczącą skierowanego przeciwko konsumentowi roszczenia wynikającego z umowy zawartej przez niego z przedsiębiorcą, ma on obowiązek zbadać treść tej umowy, aby ocenić, w jakim zakresie konsument jest związany postanowieniami takiej umowy, a zatem w konsekwencji czy dochodzone roszczenie zasługuje na uwzględnienie, a jeśli tak, to w jakim zakresie (wyrok Sądu Najwyższego z 30 czerwca 2022 r., I NSNc 646/21).

Nie ulega wątpliwości, że art. 76 Konstytucji RP może stanowić podstawę oceny zaskarżonego orzeczenia w toku postępowania ze skargi nadzwyczajnej, przy czym należy wskazać, że zarzut naruszenia tego przepisu powinien być każdorazowo powiązany z określoną regulacją prawa powszechnie obowiązującego (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 czerwca 2023 r., II NSNc 208/23; z 4 grudnia 2024 r., II NSNc 236/23). Analiza treści wywiedzionej przez Prokuratora Generalnego

skargi pozwala na przyjęcie, że skarżący połączył naruszenie art. 76 Konstytucji RP z naruszeniem z art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 1 i § 2 k.c. oraz art. 385¹ k.c.

W niniejszej sprawie nie ulega wątpliwości, że pozwani mają status konsumenta (art. 22¹ k.c.).

Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Przepis ten został wprowadzony do Kodeksu cywilnego w wyniku implementacji postanowień Dyrektywy 93/13. Należy zaznaczyć, że z uwagi na to, że kształt polskiego prawa konsumenckiego jest w zasadniczej mierze efektem implementowania uregulowań prawa unijnego, konieczne jest dokonywanie oceny zachowania standardów ochrony konsumentów także przez pryzmat zasad i wymagań prawa europejskiego (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 147/21, pkt 10; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20, pkt 14; z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20, pkt 10).

Nie bez znaczenia pozostaje także fakt, że umowa została zawarta przy wykorzystaniu wzorca umownego. Doświadczenie życiowe i istota narzędzia jakim jest wzorzec umowny jednoznacznie wskazuje, że w takiej sytuacji, co do zasady, swoboda konsumenta ogranicza się do możliwości odstąpienia od zawarcia takiej umowy.

Artykuł 385¹ § 1 k.c. ma charakter ochronny dla konsumenta, czego wyrazem jest wynikająca z treści tego artykułu sankcja bezskuteczności nieuzgodnionej indywidualnie klauzuli, kształtującej jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Taki charakter ochronny mają także przepisy przywołanej Dyrektywy 93/13.

Zauważyć należy, że poza bezpośrednim umocowaniem w art. 76 Konstytucji RP, ochrona konsumentów, na mocy art. 9 Konstytucji RP znajduje podstawy także w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej: „TFUE”), a zważywszy, że kształt polskiego prawa konsumenckiego jest w ogromnej mierze efektem

implementowania do krajowego porządku prawnego uregulowań unijnych, oczywiste jest, że ochrona wynikająca z art. 76 Konstytucji RP nie może abstrahować od zasad i wymagań prawa europejskiego (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 września 2005 r., K 38/04; wyroki Sądu Najwyższego: z 28 czerwca 2023 r., II NSNc 208/23; z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20). Stwierdzenie takie oznacza, że przy interpretacji art. 76 Konstytucji RP należy uwzględnić Dyrektywę 93/13, której celem jest zbliżenie przepisów państw członkowskich odnoszących się do nieuczciwych warunków umownych w umowach konsumenckich (art. 1 ust. 1 Dyrektywy 93/13). Na akt ten powołał się także skarżący w wywiedzionej skardze nadzwyczajnej. W preambule do tej dyrektywy wprost wskazano, że sądy i organy administracyjne państw członkowskich muszą mieć do swojej dyspozycji stosowne i skuteczne środki zapobiegające dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich.

Z orzecznictwa TSUE wyprowadzić można tezę, że prawo europejskie kształtuje wyraźną powinność przeprowadzania kontroli treści umów zawieranych z konsumentami (por. postanowienie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 28 listopada 2018 r., C-632/17, PKO BP S.A. przeciwko Jackowi Michalskiemu). W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej przyjmuje się także, że obowiązek oceny nieuczciwego charakteru warunków umowy spoczywa na organach wymiaru sprawiedliwości (wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 21 kwietnia 2016 r., *Radlinge i Radlingerová*, C-377/14). Sądy krajowe z urzędu weryfikują czy postanowienia umowne mają nieuczciwy charakter, stosując przy tym przepisy proceduralne w taki sposób, aby zapewnić konsumentowi skuteczną ochronę (wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 30 maja 2013 r., *Jörös*, C-397/11). Z obowiązku tego nie zwalnia sądu brak aktywności po stronie konsumenta (wyrok z 14 czerwca 2012 r., *Banco Español de Crédito SA*, C-618/10). Sąd powinien poinformować konsumenta, że postanowienie umowne jest niedozwolone, nie można jednak uznać go za niewiążące, jeżeli konsument powoła się na to postanowienie umowne (wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 21 lutego 2013 r., *Banif Plus Bank Zrt.*, C-472/11).

W postępowaniu nakazowym sąd rozpoznający sprawę zobowiązany jest badać umowę stanowiącą podstawę dochodzonego roszczenia pod kątem jej ważności i wiążącego skutku jej postanowień (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 26 czerwca 2024 r., II NSNc 282/23). Jest to wymaganie wynikające wprost z konstytucyjnych zasad ochrony konsumenckiej, o których stanowi art. 76 Konstytucji RP. W ocenianym postępowaniu Sąd Okręgowy we Wrocławiu nie dokonał analizy postanowień umownych z punktu widzenia zasad ochrony konsumentów, do której był zobligowany. Sąd Okręgowy we Wrocławiu powinien – na etapie rozpoznawania sprawy – dokonać analizy pierwotnego stosunku umownego łączącego strony, to jest umowy o kredyt hipoteczny z 27 marca 2008 r., nr [...] r., która stanowiła źródło roszczeń dochodzonych na etapie postępowania nakazowego. Sąd powinien wziąć pod uwagę wszystkie okoliczności związane z dochodzonym roszczeniem, ocenić treść zawartej umowy kredytu, a także ocenić sposób jej wykonania przez strony.

W niniejszej sprawie zarzucane naruszenia związane z realizacją przez sąd zasad ochrony konsumenckiej mają charakter wady rażącej. Ocena tego, czy doszło do rażącego naruszenia prawa, jest uzależniona od: (1) wagi naruszonej normy, tj. jej pozycji w hierarchii norm prawnych, (2) stopnia (istotności) jej naruszenia, (3) skutków naruszenia dla stron postępowania (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 18 czerwca 2020 r., I NSNc 45/19, oraz z 5 maja 2021 r., I NSNc 159/20). W analizowanym przypadku naruszono przepisy proceduralne, co doprowadziło do uchybienia normie konstytucyjnej, co z kolei miało istotny wpływ na sytuację procesową konsumenta.

W związku ze stwierdzonymi rażącymi uchybieniami na etapie rozpoznawania sprawy z udziałem konsumentów Sąd Najwyższy dostrzegł zasadność uchylenia zaskarżonego nakazu zapłaty i skierowania sprawy do ponownego przeprowadzenia postępowania przed sądem *meriti*. Wymaga tego sprawiedliwość proceduralna i związana z nią konieczność budowy autorytetu wymiaru sprawiedliwości i kształtowania zewnętrznego przekonania o prawidłowości każdej podjętej przez sąd orzekający czynności oraz o sprawiedliwości wydanego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 10 sierpnia 2007 r., II CZ 51/07).

Sąd Najwyższy wyraźnie jednak podkreśla, że na etapie postępowania nie przesądza, że umowa o kredyt hipoteczny z 27 marca 2008 r. zawiera abuzywne postanowienia umowne. Za uchyleniem zaskarżonego nakazu zapłaty przemawia bowiem rażące naruszenie przepisów postępowania przez Sąd Okręgowy we Wrocławiu przejawiające się w braku należytego zbadania w toku postępowania łączącego stosunku prawnego o charakterze pierwotnym.

Niezasadny okazał się natomiast zarzut naruszenia art. 480¹ § 1 i 2 k.p.c. Przepis ten nie mógł stanowić podstawy oceny działania Sądu Okręgowego we Wrocławiu, bowiem w dacie orzekania norma ta nie obowiązywała. Została ona wprowadzona do polskiego porządku prawnego ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2019, poz. 1469), która weszła w życie 7 listopada 2019 r. Wskazać przy tym należy, że skarżący nie uzasadnił należycie powoływanego naruszenia art. 485 § 1 k.p.c. w zw. z art. 201 k.p.c. w zw. z art. 202 k.p.c.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu w konsekwencji naruszenia standardów wynikających z art. 76 Konstytucji RP uchybił także wymaganiom wynikającym z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, bowiem nie zapewnił stronom odpowiednich gwarancji składających się na prawo do rzetelnego i sprawiedliwego procesu sądowego, na który składa się także sprawiedliwość proceduralna. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 16 stycznia 2006 r., SK 30/05, wyraźnie zaznaczył, że „sprawiedliwość proceduralna należy do istoty konstytucyjnego prawa do sądu, albowiem prawo do sądu bez zachowania standardu rzetelności postępowania byłoby prawem fasadowym”.

Mając na uwadze całość powyższej argumentacji, w ocenie Sądu Najwyższego, w niniejszej sprawie uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Zdefiniowana w art. 89 § 1 ustawy o SN przesłanka ogólna skargi nadzwyczajnej jednoznacznie nawiązuje do art. 2 Konstytucji RP, co czyni koniecznym dokonywanie jej wykładni przy wykorzystaniu osiągnięć orzecznictwa i doktryny traktujących o tej konstytucyjnej zasadzie (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 22 czerwca 2022 r., I

NSNc 205/21). Artykuł 2 Konstytucji RP stanowi, że Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej. W orzecznictwie Sądu Najwyższego z art. 2 Konstytucji RP wywodzi się także liczne szczegółowe zasady pochodne, takie jak: zasada sprawiedliwości proceduralnej, zasada ochrony zaufania obywatela do państwa, zasada ochrony praw słuszenie nabytych, zasada ochrony interesów w toku, zasada niedziałania prawa wstecz, zasada *ne bis in idem* czy zakaz nadmiernej ingerencji (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 8 marca 2022 r., I NSNc 22/21).

W ocenianej sprawie szczególnego znaczenia nabiera zasada zaufania obywatela do państwa, która została naruszona postępowaniem Sądu Okręgowego we Wrocławiu. Zasada ta wiąże się bezpieczeństwem prawnym jednostki, co wyraża się m.in. w takim stosowaniu prawa by nie stawało się ono swoistą pułapką dla obywatela i aby mógł on układać swoje sprawy w zaufaniu, iż nie naraża się na prawne skutki, których nie mógł przewidzieć w momencie podejmowania decyzji i działań oraz w przekonaniu, iż jego działania podejmowane zgodnie z obowiązującym prawem będą także w przyszłości uznawane przez porządek prawny (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 lutego 2001 r., K 27/00). Elementem składowym zasady zaufania obywatela do państwa jest także oczekiwanie, że organy państwa prawidłowo stosowały obowiązujące przepisy prawa, skoro zgodnie z art. 7 Konstytucji RP organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2020 r., I NSNc 47/19).

W badanej sprawie doszło do zagrożenia bezpieczeństwa konsumenta, które to bezpieczeństwo *expressis verbis* podlega ochronie władz publicznych na podstawie art. 76 Konstytucji RP. W judykaturze Sądu Najwyższego zauważa się, że bezpieczeństwo w rozumieniu art. 76 Konstytucji RP obejmuje także bezpieczeństwo prawne (wyrok Sądu Najwyższego z 6 lipca 2022 r., I NSNc 378/21). W wyroku Sądu Najwyższego z 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19, wyjaśniono obszernie, że: jedną z zasad wywodzonych z zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji) jest zasada zaufania obywatela do państwa.

W świetle powyższego, Sąd Najwyższy stwierdził, że w niniejszej sprawie doszło do naruszenia zasad i wartości wywodzonych z Konstytucji RP, zwłaszcza w zakresie art. 76 i 45 ust. 1 Konstytucji RP i w konsekwencji art. 2 Konstytucji RP, a

także uchybiono przepisom ustawowym, co skutkowało koniecznością wyeliminowania zaskarżonego nakazu zapłaty z obrotu prawnego, a w konsekwencji uchyleniem go i przekazaniem Sądowi Okręgowemu we Wrocławiu sprawy do ponownego rozpoznania. Pozwany miał prawo oczekiwać, że określone standardy ochrony konsumenta będą respektowane przez sąd w toku rozpoznawania sprawy, który z urzędu powinien podejmować czynności wynikające z przepisów prawa.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu, ponownie rozpoznając sprawę, powinien wykonać ciążący na nim *ex lege* obowiązek oceny legalności zawartej umowy i skuteczności jej poszczególnych postanowień.

Wobec powyższego, postanowiono jak w sentencji.

O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 ustawy o SN. Zgodnie z art. 398¹⁸ k.p.c., w razie wniesienia skargi kasacyjnej przez Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich lub Rzecznika Praw Dziecka koszty procesu w postępowaniu kasacyjnym podlegają wzajemnemu zniesieniu.

Do wyroku i jego uzasadnienia zdanie odrębne złożył ławnik SN Mariusz Wilczyński.

[SOP]